

Kuulemismuistio: Koronakriisin vaikutukset kulttuuriin Helsingissä

Helsinki

19.8.2021

Koronakriisin vaikutukset kulttuuriin Helsingissä

Tässä muistiossa esitellään ensin kuulemisten ja aineiston perusteella esiin nousseet toimenpidevaihtoehdot, jotka olisivat mahdollisia avustamisen tapoja. Tämän jälkeen esitellään kuulemisprosessia toteutusta. Lopuksi käsitellään aiemmin toteutettujen selvitysten sisältöjä.

Kuuleminen pääasiassa vahvisti taustamateriaalin perusteella tehtyjä havain-
toja. Lausunnoissa korostui tarve työllistävään, käynnistävään ja eteenpäin kat-
sovaan tukemiseen. Lisäksi korostui moninainen tuen tarve nyt ja tulevaisuu-
dessa. Yksi tukemisen tapa ei vastaa kentän moninaisiin haasteisiin avustuk-
sissa tai muissa tukimuodoissa. Lausunnoissa korostui myös rajoitusten erittäin
voimakas vaikutus – suurin este kentän toipumiselle ei ole avustusten puute tai
niiden luonne, vaan edelleen jatkuvat rajoitustoimet.

Kuten aiemmin on ollut nähtävissä, kannoissa on myös huomattavan paljon ha-
jontaa eri taiteenalojen ja toimijakenttien välillä. Eri avustusmuodot näyttäytyvät
eri toimijoille eri tavoin ja tämä näkyi myös tällä kuulemiskierroksella.

Keskeisimmät toimenpidevaihtoehdot

1. Tuetaan henkilöitä

Käsitellyn tausta-aineiston perusteella henkilöiden tukemisen tarve on merkit-
tävä. Esimerkiksi Opetus- ja kulttuuriministeriön kyselyn perusteella eniten tilan-
teesta ovat kärsineet yritykset ja henkilöt. Useat muut selvitykset ja kannanotot
tukevat tätä tarvetta. Samat havainnot nousivat esiin myös kulttuurin edistämi-
sen palvelun kesällä 2021 toteuttamalla lausuntokierroksella ja kuulemistilaisuu-
dessa 10.8.2021.

Henkilökohtaiset apurahat koettiin erityisen tarpeellisina musiikin alan toimijoi-
den keskuudessa ja kuvataiteen näkökulmasta henkilöiden tukeminen henkilö-
kohtaisin apurahoin nähtiin jopa ainoana mahdollisena tapana tukea toimijoita.
Toisaalta henkilöiden tukemisen tapa herätti kuulemiskierroksella myös kyseen-
alaistusta. Lausunnoissa tuotiin esiin, ettei henkilökohtainen apuraha ole välttä-
mättä järkevin tapa tukea yksilöitä. Myös mahdollisen apurahan suuruudesta
esitettiin erilaisia näkökulmia. Lausuntokierroksella todettiin myös, että henkilöi-
den tukeminen voidaan toteuttaa mielekkäästi esimerkiksi tukemalla työllistäviä
hankkeita tai tukemalla yhteisöjä - paikoin tällainen tukemisen tapa nähtiin jopa
ekosysteemin, yleisön ja muun kokonaisuuden kannalta mielekkäämpänä ja
alaa elvyttävänä tapana tukea.

19.8.2021

Taustamateriaalista käy ilmi, että henkilökohtainen tuki on mahdollista toteuttaa laajalti, jolloin oikein toteuttaen ei muodostuisi väliinputoajia. Tässä ei kuitenkaan ole onnistuttu aiemmin, ja tuen jakaminen tällä tavoin on ylipäättään vaikeata ja vaatii resursseja. Oletettavan suuren hakupaineen takia lopputulos voi vaikuttaa sattumanvaraiselta, eikä aiempia epäonnistumisia välttämättä ole mahdollista välttää. Kuten taustamateriaaleista käy ilmi, henkilökohtaiset apurahat ovat saaneet osakseen paljon kritiikkiä erityisesti koetun hakuväsymyksen ja sirpaleisuuden takia. Myös taiteellisten ansioiden perusteella jaetut apurahat on koettu ongelmallisina. Tämänhetkistä tarvetta on myös osin vaikea ennustaa, sillä Taiteen edistämiskeskuksen viidenteen korona-apurahahakuun tuli vain 6600 hakemusta, kun edellisellä hakukierroksella hakijoita oli rajatummista hakuehdoista huolimatta 9000 kappaletta. Tähän kehitykseen voi liittyä muitakin syitä, kuin tukitavan haasteet.

Toteutustavaltaan henkilökohtaiset apurahat olisivat kuitenkin huomattavan haastava tapa tukea toimijoita. Helsingin kaupunki on aiemmin luopunut henkilökohtaisista apurahoista, koska tehtyjen linjausten mukaan suora taitelijatuki on ensisijaisesti taiteen edistämiskeskuksen tehtävä. Kaupungin avustusten painotuksena on tukea kaupunkilaisten ja yleisöjen kohtaamisia ja tapahtumia. Taide- ja kulttuurielämää ja yksittäisiä taiteilijoita on tuettu toimijoiden kautta, jotka työllistävät taitelijoita ja tekevät taidetta. Tämän katsotaan olevan kaupungin tehtävä ja toiminnan vaikuttavuuden näkökulmasta tuottavampaa kuin yksittäisten taiteilija-apurahojen myöntäminen.

2. Tuetaan yhteisöjä

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Kulttuuri ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry:n selvityksissä korostetaan pidempikestoisen ja kestäväen tukemisen tarvetta. Edelleen rajoitusten palatessa ja tilanteen pitkittyessä kentältä on noussut huoli koko alan ekosysteemin vaurioitumisesta. Tämä huoli on ilmennyt paitsi julkisessa keskustelussa, myös toteutetulla kuulemiskierroksella. Samaan aikaan on kuitenkin käynyt ilmi, että esimerkiksi VOS-laitoksia on tuettu verraten hyvin.

Kuulemiskierroksella nähtiin, että yhteisöjen tukeminen on tapa tukea yksilöitä ja ekosysteemiä. Yhteisöjen tukeminen turvaisi ekosysteemin ja rakenteiden säilymistä. Toisaalta yhteisöjen tukeminen myös keventäisi hakuprosessia.

Kuulemiskierroksella yhteisöjen tukeminen liitettiin pääasiassa hankkeisiin. Tässä yhteydessä tukitapa nähtiin tulevaisuusorientoituneena tukemisen tapana. Lausunnoissa otettiin kantaa myös hankkeiden sisältöön – kehittämishankkeita ei enää kaivattu, vaan painotuksen toivottiin olevan esimerkiksi työllisyysvaikutuksissa ja soveltavassa taiteessa. Syntyneen tuotantosuman takia uusien sisältöjen tuottaminen koettiin ongelmallisena.

19.8.2021

Toisaalta tuki menisi todennäköisesti niille tahoille, joilla jo on jonkinlaista rahoitusta. Vaikutukset eivät ole varmoja eivätkä täysin ennustettavia muille kuin suoraan tuetuille toimijoille. Kuulemiskierroksella yhteisöjen tukeminen sinänsä ei saanut kovin montaa mainintaa puolesta tai vastaan, mutta yhteisöjen tukeminen hankemuodossa, työllisyysvaikutukset huomioiden sai enemmän kannatusta.

3. Tuetaan hankkeita

Kuten edellä tuotiin esiin, hankkeiden tukeminen yhdessä yhteisöjen tukemisen kanssa nähtiin kuulemiskierroksella varteenotettavana vaihtoehtona. Tulevaisuusorientoitunut toiminnan tukeminen nousi kuulemisissa jopa tausta-aineistoa vahvemmin esiin.

Koronakriisin pitkittyessä huoli koko ekosysteemin vaurioitumisesta on kasvanut ja yhdeksi tärkeäksi tarpeeksi on nimetty toiminnan mahdollistava, alaa käynnistävä ja tulevaisuusorientoitunut tuki. Tällainen tuki olisi mahdollista toteuttaa esimerkiksi hankerahoituksena, jossa tuettaisiin hankkeita, joissa huomioitu freelancereiden työllistämismahdollisuus. Tukimuoto ei myöskään lisäisi hakupainetta yksilöille.

Toisaalta rajoitustoimien jatkuvasti muuttuessa ovat toteuttamisedellytykset suhteellisen kapeat. Uuden hankkeen käynnistäminen edellyttää myös hieman aikaa.

4. Tuetaan taiteen perusopetusta

Taiteen perusopetuksen tukeminen olisi avustukissa tarkoituksenmukainen tapa toteuttaa lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämistä. Tuen kohdentamisessa voitaisiin huomioida eri oppilaitosten ja taidelajien kokemat haasteet ja tappiot. Esimerkiksi tanssin perusopetus on paikoin ollut haastavammassa tilanteessa, kuin esimerkiksi musiikin – riippuen siitä, miten etäopetus on ollut mahdollista toteuttaa. Tausta-aineiston ja Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksen perusteella taiteen perusopetus ei ole suurin koronasta kärsijä, mutta toisaalta esimerkiksi etäopetuksen haasteet vaihtelevat huomattavasti taiteenlajista riippuen.

19.8.2021

5. Tuetaan menoperusteisesti eniten kärsineitä aloja ja toimijoita

Tausta-aineistosta ja kuulemiskierrokselta nousi esiin myös tarve tukea eniten kärsineitä alojen ja toimijoita menoperusteisesti. Erityisesti musiikin alan toimijat ovat toivoneen aiemmin ja toivoivat myös tällä lausuntokierroksella tämänkaltaista tukimuotoa. Toisaalta lausuntokierroksella tämä tukemisen tapa herätti myös selvää vastustusta. Niin aiemmissa kannanotoissa ja selvityksissä, kuin myös lausunnoissa todettiin tämä tukemisen tapa monin paikoin hyvin vaikeaksi, ellei jopa mahdottomaksi. Tukimuodosta ei ole olemassa onnistunutta esimerkkiä, luvut tappioiden suuruuksista ovat monitulkintaisia ja harvoin vertailukelpoisia, tuki ei kohtele eri aloja oikeudenmukaisesti, tukimuoto rankaisee niitä toimijoita, jotka ovat onnistuneet sopeuttamaan toimintaansa, tukimuoto vaatisi toteutuakseen järkevästi suuremman avustuskokonaisuuden, tukimuoto ei ota huomioon tappioiden suhdetta vahvaan taseeseen ja niin edelleen.

Kuulemiskierroksen tuloksena huomionarvoisia asioita ovat myös muunlaisen auttamisen tavat, kuten tarve edelleen kulttuuriseteleille ja vuokrahelpotuksille sekä useammat uudet auttamisen tavat, kuten esimerkiksi psykoterapiapalveluiden tarjoaminen työterveyden ulkopuolisille toimijoille. Nämä auttamisen tavat liittyvät kuitenkin enimmäkseen muihin asioihin kuin kentälle myönnettäviin avustuksiin.

Helsingin tähän asti toteuttamat erilaiset tukitoimet tunnistettiin ja ne saivat positiivisia mainintoja. Lisäksi Helsingin rooli nähtiin koko suomalaisen kulttuurikentän suunnannäyttäjänä ja myös alan henkisen ilmapiirin ylläpitäjänä.

Kuvaus kuulemisen toteutuksesta

Saatavilla olevan suhteellisen laajan ja moninaisen taustamateriaalin perusteella todettiin, että lisää tietoa tarvitaan erityisesti aivan ajankohtaisimmista kysymyksistä sekä Helsinki-keskeisistä kysymyksistä. Lausuntopyynnössä esitettiin seuraavat kysymykset ja tukemisen tavat:

1. Mitkä tarpeet ja tekijät ovat erityisen merkittäviä kentän tilanteessa juuri tällä hetkellä sekä arvionne mukaan tulevana syksynä?
2. Mitkä asiat korostuvat erityisesti helsinkiläisten toimijoiden tuen tarpeessa?
3. Mikä tai mitkä oheisista tukemisen tavoista vastaavat mielestänne parhaiten kentän tarpeisiin? Miksi? Voitte tuoda esiin myös jonkin listan ulkopuolisen tukemisen tavan. Nämä mahdolliset tukikohteet ovat nousseet tehdyistä selvityksistä.

A) Tuetaan henkilöitä

Myönnetään henkilöille henkilökohtaisia apurahoja. Hakukelpoisia kaikki taiteen ja kulttuurin alalla ammattimaisesti työskentelevät henkilöt. Esim. oman ammattitaidon ylläpitämiseen.

19.8.2021

B) Tuetaan yhteisöjä

Tuetaan helsinkiläisiä taiteen ja kulttuurin yhteisöjä kertaluonteisesti korotetuilla toiminta-avustuksilla tavallisen hakuprosessin yhteydessä.

C) Tuetaan hankkeita ja tapahtumia

Myönnetään tukea uusiin hankkeisiin, joiden keskiössä esimerkiksi uudet esitystuotannot tai tapahtumat.

D) Tuetaan menoperusteisesti eniten kärsineitä aloja ja toimijoita

Kohdennetaan tuki rajoituksista eniten kärsineille aloille, perustuen toimijoiden kärsimisiin tappioihin.

Lausuntopyyntö ja kutsu kuulemistilaisuuteen toimitettiin 1.7.2021 kahdellekymmenelle kulttuurialan toimijalle, jotka pääasiassa olivat valtakunnallisia etujärjestöjä. Toimijoista kymmenen toimitti lausunnon ja kymmenen osallistui 10.8.2021 toteutettuun kuulemistilaisuuteen. Yhteensä kolmetoista toimijaa otti osaa prosessiin. Taiteen perusopetuksen toimijat eivät olleet mukana tehdyssä kuulemiskierroksessa.

Tiivistelmä taustamateriaalista

Koronakriisin vaikutuksista taiteen ja kulttuurin kentälle on tehty erilaisia arvioita. Keskeisimmät ja viimeisimmät kyselyt on tehty OKM:n ja KULTA ry:n toimesta. OKM:n kysely on tehty tammikuussa 2021 ja se julkaistiin maaliskuun lopussa. KULTA ry puolestaan teetti kyselyn jäsenistölleen maaliskuussa 2021 ja se julkaistiin huhtikuun lopussa. Selvitys on kuitenkin aineistoiltaan ja otteeltaan tätä yhtä kyselyä huomattavasti laajempi. Edellä mainittujen lisäksi erilaiset taiteilijajärjestöt, etujärjestöt, ammattiliitot ja muut alan toimijat ovat tehneet laajalti erilaisia selvityksiä ja kyselyitä ja edelleen niiden perusteella erilaisia lausuntoja ja ratkaisuehdotuksia. Lisäksi koronakriisin vaikutukset ovat nähtävillä myös CUPOREn ja Taiken taiteilijabarometrissa "Taiteilijat ja taiteellinen työ kunnissa". Se käsittelee vuotta 2020 ja se on julkaistu huhtikuussa 2021.

Alan toimintaan liittyvää tietoa on kuitenkin epätasaisesti saatavilla ja koronakriisi on näyttänyt myös tilastoinnin heikkoudet. Niin ikään osa käytetyistä käsitteistä on monitulkintaisia tai epätarkkoja. On myös huomioitava, että koronan todelliset vaikutukset koko laajuudessaan nähdään vasta kriisin jälkeen.

OKM:n kyselystä nousee selkeästi esiin se, että eniten tilanteesta ovat kärsineet henkilöt ja yritykset. Yli puolet kaikista vastaajista koki toimintansa vaarantuneen merkittävästi, yli kolmannes oli kokenut merkittäviä muutoksia ja vain kymmenes koki kohdanneensa vain pieniä muutoksia. Vastaajat olivat joutuneet tekemään lomautuksia tai palkanmaksun keskeytyksiä ja 40% oli vähentänyt rekrytointeja.

19.8.2021

OKM:n kyselyn mukaan merkittävimpiä muutoksia ovat olleet:

- toimitilojen sulkeminen
- tapahtumien, tilaisuuksien ja toiminnan peruminen
- palvelutarjonnan karsiminen
- toiminnan suunnittelun vaikeutuminen

Vastaajista 37% oli saanut OKM:n tukea, 16% muuta tukea, 12% TEM:n alaisia tukia ja vain 10% kuntien tukea. Huoli tulevaisuudesta ei kuitenkaan liittynyt ai-noastaan vain koronakriisistä selviämiseen, vaan merkittävältä osin se koski yleisesti alan heikkoa arvostusta, rahapelitoiminnan tuottojen vähenemisen aiheuttamia leikkauksia ja niin edelleen.

Taiken ja Cuporen huhtikuussa 2021 julkaiseman taiteilijabarometrin mukaan kolme neljästä taiteilijasta harkitsee alanvaihtoa. He ovat erityisesti freelacereita ja alle 34-vuotiaita. Paine alanvaihtoon vaihtelee jonkin verran eri taiteenalojen välillä, ja pahinta se on esittävien taiteiden parissa.

Koronakriisin vaikutuksia kulttuurialaan tarkasteltaessa on olennaista huomata se, että kriisi vaikuttaa alaan monilla tavoilla, jotka pahentavat alan tilannetta kukin entisestään. Eli vaikka jokin tekijöistä saataisiinkin korjattua, sen merkitys voi jäädä vähäiseksi. KULTA ry:lle tekemässään selvityksessä Leevi Saari on jaotellut vaikutuksia seuraavasti:

- 1) Institutionaalinen shokki → Haastavat julkiset rahoitusmallit
 - Julkisten varojen kilpailevat prioriteetit
 - Rahapeliteottojen vähentyminen
 - Julkisen talouden rasitteet
- 2) Epäsuorat vaikutukset → Vähentävät kysyntää
 - Kulttuuriviennin vähentyminen
 - Kulttuuriturismin vähentyminen
 - Laaja kysynnän lasku kotimaisessa taloudessa (lomautukset, irtisanomiset)
 - Liikkumisen vähentyminen
 - Tartuntariskin aiheuttama pelko ja varovaisuus kuluttajissa
- 3) Suorat vaikutukset → Estävät toiminnan
 - Esitysten ja tapahtumien peruminen
 - Tilojen sulkeminen
 - Epävarmuus tulevasta, nopeatempoiset muutokset
 - Harjoitusten peruminen

19.8.2021

Tulevia tukitoimia suunniteltaessa on keskeistä huomioida oheinen rakenne. Oheinen jaottelu auttaa myös ymmärtämään eri taiteenalojen tilannetta. Esimerkiksi esittävän taiteen toimija saattaa kärsiä kaikista edellä mainituista tekijöistä, kun taas apurahalla työskentelevää kirjailijaa tai kuvataiteilijaa koskettaa vain osa tekijöistä.

Aineistossa korostetaan kriisin merkitystä myös psykologisena ja henkisenä kriisinä. Tätä ei tulisi väheksyä myöskään rahoittajien näkökulmasta, sillä alan tunneilmastolla on myös roolinsa alan elpymisessä, tulevaisuudessa kumppanuuksissa ja toimintaedellytyksissä.

Kritiikki

KULTA ry:n selvityksestä nousee kolme keskeistä ongelmaa julkisissa tukitoimissa:

- 1) Keskeisin ongelma julkisen tuen kohdentumisessa on ollut se, että se ei ole kohdentunut toivotulla tavalla. Tuet ovat kohdistuneet huonosti kulttuuri-instituutioiden ulkopuolisille toimijoille, kuten freelancereille ja yksinyrittäjille.
- 2) Tukitoimet ovat keskittyneet pääasiassa suoraan taloudelliseen tukeen, vaikka moninaisempi keinovalikoima olisi voinut tuoda laajempia tuloksia.
- 3) Nykyiset toimet ovat olleet hyvin lyhytkestoista ensihoitoa. Kestävää olisi hyödyntää myös pidempiaikaisia tukitoimia.

Koronakriisin vaikutukset kulttuurialaan ovat olleet laajoja ja moninaisia. Kriisin vaikuttavuutta on lisännyt merkittävästi se, että tukijärjestelmämme ei sovellu koko laajan ja moninaisen kentän tukemiseen, vaan väliinpuotoajat ovat eri tukimuodoista riippumatta samat, sekä se, että paras korjaava ratkaisu tilanteeseen ja alan elpymiseen on toiminta, joka on edelleen rajoitettua.

Erilaiset nyt käytössä olleet tuen muodot soveltuvat parhaiten jo entuudestaan julkisesti tuetuille toimijoille, vaikka nämä toimijat eivät ole niitä, joihin korona-kriisi on vaikuttanut kaikkein raskaimmin. Monesti käy siis niin, että eniten tuen tarpeessa olevat toimijat jäävät toistuvasti ilman tukea. Taiteellisille ansioille perustuva tukijärjestelmä ei ole soveltunut kovin hyvin alan laajamittaiseen ja moninaisuuden huomioivaan tukemiseen. Väliinpuotoajat ovat olleet useimmiten samoja erilaisista tukimuodoista huolimatta. Tähän on pyritty vastaamaan tukien kohdentamisella esim. freelancereille tai vapaan kentän toimijoille sekä hakujen avaamisella yksinyrittäjille ja kentällä toimiville ei-taiteellisille toimijoille. Tämä on johtanut siihen, että tukeminen on vaikuttanut sattumanvaraiselta.

19.8.2021

Alan etujärjestöt pitävät keskeisimpänä tukitarpeena koronarajoituksista johtuvien menetysten korvaamista ja kentän laaja toive onkin, että tuki jaettaisiin kompensatioina eikä työsuunnitelmien perusteella apurahana. Toistaiseksi valtio, säätiöt tai kunnat eivät ole onnistuneet tähän toiveeseen vastaamaan. Kompensatioiden korvaamisen rinnalle on noussut vaatimus rajoitusten purkamisesta ja mahdollisuus jälleen päästä toimimaan. Toiminnan mahdollistaminen lieneekin keskeinen keino alan elvytyksessä.

Muuta esitettyä kritiikkiä ja huomioita kritiikistä:

- Vaikka lisätukia on myönnetty paljon, ne kattavat kuitenkin edelleen vain murto-osan tulonmenetyksistä.
- Tapahtumatakuu tällaisenaan ei vastaa alan tarpeisiin.
- Kunnat tai Helsinki eivät ole laajemmassa julkisessa ja poliittisessa keskustelussa saaneet merkittävää kritiikkiä. Kuntiin kohdistuva kritiikki koskee lähinnä sitä, että onko tuettu ja miten merkittävästi. Esim. Turku ei ole merkittäviä lisätukia myöntänyt.
- Toisaalta toivotaan menetyksiin perustuvaa tai ansioisidonnaista tukea, mutta toisaalta tämä koetaan epäoikeudenmukaiseksi.
- Jatkuva hakeminen ja toistuvat epäämiset koetaan uuvuttavina ja nöyryyttävinä.

Taustaa

Taiken teettämän kyselyn mukaan korona on kohdellut kaikkein ankarimmin henkilöitä ja yrityksiä, kun taas kunnalliset toimijat ja säätiöt ovat selviytyneet paremmin. Henkilövastaajista 93 % kertoi työtilaisuuksien ja toimeksiantojen vähentyneen tai peruuntuneen ja 88 % arvioi toimeentulonsa heikentyneen vuonna 2020. Toisaalta 44 % kertoi uusista työtilaisuuksista. Myynnin vähenemisestä kertoi 63 % ja taiteellisen työn muuttumisesta 59 % vastaajista.

Lisäksi kyselystä käy ilmi:

- Toiminnasta saatujen tulojen muutokset:
 - o Yritykset -60%
 - o Henkilöt -50%
 - o Yhdistykset -41%
 - o Säätiöt -26%
 - o Kunnalliset toimijat -22%
- Toiminnasta saatujen tulojen muutokset toimialan mukaan:
 - o Kulttuuritapahtuma tai -festivaali -66%
 - o Muut luovat alat -60%
 - o Musiikki -58%
 - o Näyttämötaide -53%

19.8.2021

- o Elokuva ja AV -50%
 - o Seuratalo -42%
 - o Paikallismuseo -39%
 - o Tanssitaide -33%
 - o Kunnan kulttuuritoiminta -31%
 - o Visuaaliset taiteet -30%
 - o Ammatillinen museo -25%
 - o Yleinen kirjasto -18%
 - o Taiteen perusopetus -10%
- 41% vastaajista ilmoitti, ettei ollut saanut mitään tukea

Arviot alakohtaisista tulonmenetyksistä vaihtelevat. Niihin vaikuttaa muun muassa se, että tarkastellaanko vain taiteilijoiden tulonmenetyksiä vai huomioidaanko vaikutukset laajemmin siten, että käsitellään myös tuottajien, managerien, kuraattorien, teknikoiden, tapahtumatyöntekijöiden ja koko laajan muun ekosysteemin tulonmenetyksiä.

Alan etujärjestöt ovat arvioineet freelancereiden menetyksiä seuraavasti (Huom. jopa tässä listauksessa puhutaan eri asioista):

Kuvataiteilijat 24 miljoonaa euroa

Näyttelijät 30–40 miljoonaa euroa

Musiikkiala yli 100 miljoonaa euroa

Esittävät taiteet (tanssi, sirkus) yli 30 miljoonaa euroa

Music Finland on arvioinut, että tulonmenetykset tulevat nousemaan 170–250 miljoonaan euroon myös vuonna 2021 (vuonna 2019 lähes 255 miljoonaa euroa). Pahin kärsijä on yksityissektori. Tulonmenetykset kohdistuvat suorimmin tapahtumatuottajiin ja välittäjäportaan toimijoihin (ei siis taiteilijoihin) – mutta välillisesti koko laajaan ekosysteemiin. Tilanne normalisoituu vasta, kun rajoituksista on luovuttu lähes kokonaan, sillä vasta isojen tapahtumien toteuttaminen on kannattavaa koko systeemi huomioiden.

Tapahtuma-alan liikevaihdot ovat pudonneet vuoden 2019 arviosta (2,35 miljardia euroa) 70–80 prosenttia. Myös työsuhhteissa ero on merkittävä: aiemmin vakituisia työsuhhteita oli lähes 30 000 ja väliaikaisia 170 000 – nyt väliaikaisia ei ole syntynyt ja vakituisista valtaosa on ollut lomautettuna tai irtisanottu.

Ammattikuvataiteilijat (3300 hlö) ovat menettäneet noin 24 miljoonaa euroa. Tukea on myönnetty, mutta vain 14 % taiteilijoista on kokenut, että tulonmenetykset olisivat tulleet korvatuksi täysimääräisesti. Tulonmenetykset johtuvat teosmyynnin ja tilaustöiden tyrehtymisestä sekä erilaisten keikkatöiden puutteesta.

19.8.2021

Teatterin, sirkuksen ja tanssin kentällä freelancereiden tulonmenetykset ovat olleet 60–70 miljoonaa euroa, arvioiden mukaan palkkoja maksettu 40% vähemmän kuin esimerkiksi vuonna 2019. Pelkästään talven 2020–2021 osalta tulonmenetys on 32 miljoonaa euroa.

Museoista koko maassa noin 40% on vähentänyt tai lomauttanut henkilöstöään pandemian takia. Vakaan rahoituspohjan takia tilanne on kuitenkin kohtuullinen. Mahdollisesti jotkin pienet ei-ammattilliset museot joutuvat miettimään toimintansa jatkoa.

Korona lisäsi kirjallisuuden kulutusta, mutta kaikenlaiset keikkatyöt ja esiintymiset ovat kirjailijoilta kadonneet. Nämä ovat kirjailijoille tärkeä tulonlähde. Kirjailijoille haitallista on myös se, että teattereiden ja muun esittävän taiteen toiminta ollut vahvasti rajoitettua. Usein suomalaiset kirjailijat saavat tuloja paitsi kantaesitysteoksista, myös osuutena esitysten pääsylippituloista. Ei ole saatavilla arviota menetyksistä.

Elokuva- ja tv-tuotantojen osalta tilanne heikoin teattereilla ja tuotantoyhtiöillä (jotka menettävät lippituloja). Tuotantoja on kuitenkin pystytty edelleen toteuttamaan.

Saatavilla olevan tiedon heikkoudet – mitä emme tiedä?

Tehdyt selvitykset ovat valtakunnallisia tai tiettyjä taiteen aloja koskevia. Emme tiedä Helsinki-erityistä tilannetta. Koska valtaosa suomalaisista taiteilijoista asuu Helsingissä, voidaan kyselyiden ja niistä ammennettujen löydösten olettaa sopivan suhteellisen hyvin Helsingin tilanteeseen, mutta tämä on vain oletus. Toisaalta myös rajoitustoimet ovat olleet Uudellamaalla kaikkein ankarimpia. On myös huomioitava, että näin poikkeuksellisessa tilanteessa puolikin vuotta vanha selvitys voi olla joiltakin osin vanhentunut.

Helsingin resurssit avustuksissa ovat erityiset. Tehdyissä selvityksissä käsitelään tukitoimia kuitenkin suhteellisen laajasti ja ratkaisuksi on esitetty myös monia muita välineitä, kuin juuri suoria rahallisia tukia. Suorien rahallisten tukien arviointi jää siis paikoin pintapuoliseksi ja löydökset ratkaisuehdotuksineen ovat lähinnä kuvailevia. Tarkkaa tietoa tai selkeitä vastauksia on siis hyvin vähän.

Kyselyissä korostuu myös muu tyytymättömyys kulttuuripolitiikkaan. Esimerkiksi suorien rahallisten avustusten suhteen keskustelu ja toiveet ovat korostetusti keskittyneet Muusikkojen liiton mobiilisovellukseen sekä menoperusteiseen menetysten korvaamiseen, vaikka on myös esitetty, että tämä malli ei sovellu julkisen tuen jakamiseen.

19.8.2021

Tukimuodot (esimerkkejä keskeisistä taiteen ja kulttuurin kentille kohdennetuista tukimuodoista):

- Vuonna 2020 Taiteen edistämiskeskus tuki yhteensä 17,5 miljoonalla eurolla kolmella eri hakukierroksella (yht. 12 000 hakemusta)
- Vuonna 2021 Taiteen edistämiskeskuksessa toteutettiin neljäs hakukierros, jossa jaettavana noin 15 miljoonaa euroa ja tulossa kesällä 2021 viides hakukierros, jossa jaossa 64,8 miljoonaa euroa. Vuoden 2021 hakukierrokset on ulotettu koskemaan myös sellaisia toimijoita, jotka eivät tavallisesti ole Taiken tukien piirissä, kuten tekniikkayritykset tai yksinyrittäjät.
- Lisäksi tapahtumatakuuseen on ilmoitettu kohdennettavan 85 miljoonaa euroa.
- SKR tuki taiteen vapaan kentän yhteisöjä maaliskuussa 2020 1,5miljoonalla eurolla. Tuen saajia oli 53. Kohdennus: ”Tuki on tarkoitettu yhteisöjen toiminnan turvaamiseen koronapandemian aiheuttamassa poikkeus-tilassa. Lisätukea voivat hakea taiteen alalla säännöllistä toimintaa harjoittavat rahoituslain ulkopuoliset yhteisöt ja säätiöt, kuten teatterit, orkesterit, tanssiryhmät, kuvataidetaapahtumat ja festivaalit, jotka ovat koronapandemian vuoksi tilapäisesti menettäneet toimintamahdollisuutensa ja sen myötä tuloja.”
- SKR tuki freelancereita maaliskuussa 2021 kahdella miljoonalla eurolla
- Koneen säätiö tuki esittävien ja visuaalisten taiteiden vapaita ryhmiä yhteensä 3,5 miljoonalla eurolla kesäkuussa 2021. Tuen saajia 17. ”Rahoituksen tavoitteena on taata kestävät ja pitkäjänteiset toiminnan puitteet näkemyksellisille ja taiteenalojaan uudistaville toimijoille.”
- Maaliskuussa 2020 OKM ja viisi suomalaista säätiötä tukivat kulttuurialaa 1,5 miljoonan kriisiavulla.

KULTA ry:n esittämiä tukivaihtoehtoja:

- Tukien kohdentaminen (esim. freelancerit, vapaa kenttä)
- Tukiperusteiden loiventaminen (esim. ei-taiteellisille toimijoille kuten tekniselle henkilökunnalle)
- Myönnettyjen tukien ehtojen helpottaminen (esim. joustavuus aikatauluissa, takaisinperintä vain ääritapauksissa)
- Muu taloudellinen tukeminen (esim. ilmainen tapahtumasähkö, vapautus kiinteistöverosta, vuokrahelpotukset, Teosto-maksujen kattaminen)
- Kysynnän tukeminen ja kasvattaminen (esim. kulttuurisetelit, lastenkulttuurin tilaaminen varhaiskasvatusryhmille, kaupunkitapahtumat)
- Julkiset taideinvestoinnit (esim. taidehankinnat)

19.8.2021

- Kulttuuriviennin ja –turismin tukeminen (esim. avustusten kohdentaminen)
- Tapahtumien tuotantotakuu (esim. peruttujen tapahtumien kulujen kattaminen)
- Lisäkoulutuksen tarjoaminen (esim. alan toimijoille ilmaista lisäkoulutusta)
- Digitaalisen siirtymän tukeminen (esim. tästä palkitseminen avustushauissa)
- Uusien, vakinaisten kulttuurialan työpaikkojen luominen (esim. taiteilijoiden työpaikat sote-alalla tai kasvatuksen toimialalla)
- Infran parantaminen (esim. kulttuurimatkailua tukevat rakenteet)
- Uusien toimintamallien tukeminen ja niihin kannustaminen (esim. kiertuotoiminnan tai yhteistuotantojen tukeminen)

Salla Mistola
suunnittelija / planerare / planner

Kulttuurin edistäminen / Enheten för kulturfrämjande / Arts and Culture Promotion
Helsingin kaupunki / Helsingfors stad / City of Helsinki

+358 40 516 3174
salla.mistola@hel.fi

Lähteet:

OKM:n kulttuuritoimijoille teettämä kysely <https://minedu.fi/-/kysely-koronapandemian-vaikutukset-kulttuurialalla-pitkakestoisia?fbclid=IwAR32voh-85LUVvW5q-o0xs9mv98UPeD8yggXv2liQjxs-yyejVnFwnDufOo>

Koronapandemian vaikutuksia kulttuurialaan https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162973/VN_2021_26.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kulttuurialoilta katosi satojamiljoonia euroja ja töitä tuhansilta, ilmenee Ylen selvityksestä <https://yle.fi/uutiset/3-11807085?fbclid=IwAR1VSCIO7JL5GIMGbFB6P8q-9277MJvMgUvOa33D3jCBNw6y8bnhCn9HfM>

Musiikkialan tilannekuva päivittyi 4/2021: Musiikkialan ahdinko jatkuu jo toista vuotta https://musicfinland.fi/fi/tutkimukset/musiikkialan-tilannekuva-p%C3%A4ivittyi-4-2021-musiikkialan-ahdinko-jatkuu-jo-toista-vuotta?fbclid=IwAR1RNDWqA6ejxZ5RkBX1q29Zew75iJuhPx4_ISe-lpno-Np6NPas8sK1uhA

19.8.2021

Koneen Säätiö myönsi esittävien ja visuaalisten taiteiden vapaille ryhmille 3,5 miljoonaa euroa koronakriisin jälkeiseen työskentelyyn https://koneensaa-tio.fi/esittavien-ja-visuaalisten-taiteiden-vapaille-ryhmille-35-miljoonaa-euroa/?fbclid=IwAR0CbJhI37VYv5Y09_jqubs2VSfgPb2mqoeAS4bl-qWfV_NiODBXIGPNy6Hs

Tietoa korona-apurahojen jakamisen taustoista <https://www.taike.fi/fi/uutinen/-/news/1367497>

Tuen jakaminen nopeasti ja oikein kohdennetusti on mahdollista <https://www.muusikkojenliitto.fi/tuen-jakaminen-nopeasti-ja-oikein-kohdennetusti-on-mahdollista/>

Kulttuurirahastolta vähintään miljoonan euron koronatuki taiteelle <https://skr.fi/ajankohtaista/kulttuurirahastolta-vahintaan-miljoonan-euron-koronatuki-taiteelle>

Kulttuurirahastolta 1,5 miljoonan ylimääräinen tuki vapaan kentän taideyhteisöille <https://skr.fi/ajankohtaista/kulttuurirahastolta-15-miljoonan-ylimaarainen-tuki-vapaan-kentan-taideyhteisöille>

Fonderna och ministeriet ger tillsammans 1,5 miljoner euro i krishjälp till kulturfältet <https://www.kulturfonden.fi/2020/03/19/fonderna-och-ministeriet-ger-tillsammans-15-miljoner-euro-i-krishjalp-till-kulturfaltet/>

Koronakriisi ja säätiöt <https://saatiotrahastot.fi/koronakriisi-ja-saatiot/>

Mitä kuntien pitäisi tehdä, jotta kulttuuriala nousisi koronan aiheuttamasta taantumasta? <https://kulttuurijataide.fi/mita-kuntien-pitaisi-tehda-jotta-kulttuuriala-nousisi-koronan-aiheuttamasta-taantumasta/>

Valtiolta lisää korona-avustuksia kulttuurialalle lähes 9 miljoonaa euroa <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000007770655.html>

KULTTUURIN PUOLESTA 24 KEINOJA KULTTUURI- JA TAIDEALAN TUKE-
MISEKSI COVID-19 PANDEMIAN JÄLKEEN <https://kulttuurijataide.fi/wp-content/uploads/2021/05/Kulttuurin-puolesta-selvitys-1.pdf>

24 keinon työkalupakki kulttuuri- ja taidealan tukemiseksi Covid19- pandemian jälkeen <https://kulttuurijataide.fi/wp-content/uploads/2021/05/24-keinon-tyokalupakki-kulttuuri-ja-taidealan-tukemiseksi-.pdf>

Helsinki